

Ключковская И. М.

ИНТЕГРАТИВНЫЙ УЧЕБНИК ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье обосновано создание интегративного учебника для высших учебных заведений. Показано, что такой учебник играет роль полного источника информации по украинскому языку как иностранному. Выделены основные функции интегративного учебника – информационная, развивающая, коммуникативная, мотивационная, систематизирующая и т.п. Базовыми подходами к разработке интегративного учебника является структурный, системный, деятельностный, коммуникативный, синергетический и дифференцированный. Разработаны принципы структурирования содержания интегративного учебника по украинскому языку как иностранному. Представлен учебный комплекс «КРОК-1», который положил начало серии учебно-методического обеспечения для различных этапов обучения.

Ключевые слова: интегративный учебник, украинский язык как иностранный, диаспора, учебный комплекс.

Kluchkovska I. M.

THE INTEGRATIVE TEXTBOOK OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: ITS CONTENT, PROBLEMS AND PERSPECTIVES

In the given article the problem of development of an integrative textbook for schools of higher education is treated. Such a textbook functions as an exhaustive source of information in Ukrainian Language for Foreigners. It also contains all the syllabus-required materials. The interaction of elements of the textbook provides for two sections: a vertical one (the textbook with its typology and individual peculiarities) and a horizontal one (composed of various types: exercises with their classifications, texts, etc.). Also, the main functions of an integrative textbook are determined, namely: informational, developing, motivating, guiding, systemising, formative, transformational, educational, managerial, organisational, autodidactic, controlling, instructive, etc. The basic approaches to the development of an integrative textbook, besides the integrative one, are: structural, systemic, activity-focused, informational, humanistic, communicative, synergetic and differentiated. The principles of structural arrangement of the content of an integrative textbook of foreign language are the following: arrangement of content by levels and ability, principles of complementing, efficiency, invariance of the core and variance of form, coordination of functions, optimisation, etc. A systemic approach to learning Ukrainian as a foreign language is presented by the learning complex «KROK-1» («STEP-1») which initiated a series of teaching materials for various learning stages.

Key words: integrative textbook, Ukrainian as a foreign language, diaspora, learning complex.

УДК 378.091.33:51

Костюченко К. Є.*

СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті акцентовано увагу на розкритті сутності комунікативного підходу навчання та виділенні принципів комунікативно орієнтованого навчання англійської мови. Автор вважає, що комунікативно орієнтоване навчання має на меті не тільки формувати в учнів стійкі практичні знання лексики та граматики іноземної мови, а й розвинути в них усвідомлення того, як відповідна мова використовується для обміну думками у спілкуванні.

Представлено такі принципи організації комунікативно орієнтованого навчання англійської мови: стимуляція когнітивних процесів в учнів; активізація учасників процесу навчання; мотивація учнів до висловлювання власних думок, виявлення власних почуттів і використання власного досвіду; залучення до навчального процесу, що імітує або створює реальну комунікативну ситуацію; заохочення учнів брати на себе відповідальність за власне

*© Костюченко К. Є.

навчання і розвивати творчі уміння навчатися; виконання вчителем різних ролей на різних етапах уроку.

Ключові слова: комунікативний підхід, комунікативно орієнтоване навчання, вчитель, учні, знання, іноземна мова, мовна і мовленнєва діяльність, вправи.

Важливість вивчення англійської мови як мови міжнародного спілкування в сучасних умовах давно є загальновідомим фактом. Постійно підкреслюється і необхідність модернізації та вдосконалення підходів до її викладання й технологій навчання. Сьогодні застосовуються різні методи навчання англійської мови, перевага надається тим, які об'єднують комунікативні та пізнавальні цілі. Завдяки новітнім технологіям і досягненням науки використання таких підходів стає ще більш ефективним.

Основною метою навчання англійської мови є оволодіння нею як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Під час формування комунікативних умінь учитель постає як компетентний організатор навчально-комунікативної діяльності в групі, активний учасник навчального процесу, експерт, дослідник, джерело інформації та ідей, новатор у галузі навчання й оволодіння мовою. Проте комунікативний підхід до навчання потребує відкритої атмосфери співпраці й активної участі учнів у процесі навчання.

Питаннями пошуку й обґрунтування методів удосконалення навчання іноземних мов за умов реалізації комунікативного підходу займалися психологи-лінгвісти І. Зимня, О. Леонтьєв, Р. Мільтруд, Н. Шевченко, які наголошували на потребі переорієнтації занять із засвоєння мовленнєвих дій на мовленнєву діяльність, спілкування. Спостерігалася тенденція до підміни комунікативного навчання видимістю мовленнєвої діяльності, не підкріпленої створеними умовами – зацікавленості, психічної сумісності учнів, їхньої готовності й бажання брати участь у суспільному виконанні навчальних завдань, розв'язанні проблемних ситуацій. Тому вчені І. Бім, М. Вайсбурд, І. Зимня, О. Леонтьєв, Є. Пассов, В. Скалкін займалися напрямком удосконалення комунікативного методу – пошуком і обґрунтуванням методів упровадження цього соціального аспекту. З часом методисти, психологи, учителі поширювали межі застосування комунікативного підходу на всі види мовленнєвої діяльності у вивченні іноземної мови.

Комунікативний підхід у навчанні англійської мови потребує відповідних компонентів навчального процесу. Основним принципом комунікативно орієнтованого навчання є мовна діяльність. Учні мають вирішувати завдання спільної діяльності за рахунок іноземної мови. Таким чином, комунікативний підхід становить собою реалізацію способу навчання, при якому здійснюється систематизоване, співвідносне та впорядковане навчання англійської мови як засобу спілкування в умовах модульованої мовної діяльності на уроках.

Мета нашої статті полягає в розкритті змісту комунікативного підходу й виділенні принципів комунікативно орієнтованого навчання англійської мови.

Сутність комунікативного навчання полягає в тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування. Для цього необхідно моделювати основні, принципово важливі, сутнісні параметри спілкування, до яких належать особистісний характер комунікативної діяльності суб'єкта спілкування, взаємодія мовних партнерів, ситуації як форми функціонування спілкування, змістовна основа процесу спілкування, система мовних засобів, засвоєння якої забезпечило б комунікативну діяльність у ситуаціях спілкування, функціональний характер засвоєння і використання мовних засобів, евристичність (новизна) спілкування тощо [4].

Комунікативно орієнтоване навчання англійської мови має на меті не тільки дати учням практичні знання граматики та лексики мови, що вивчається, а й цілкомито

розвинути в них розуміння того, як відповідна мова використовується для спілкування. Формальні аспекти мови – граматики, лексики, фонетики – подані в комунікативних контекстах для того, щоб сформувати безпосереднє розуміння того, як ці форми вживаються в мовленні. Окрім того, вміння аудіювання, читання, говоріння та письма систематично розвиваються за допомогою широкого набору реалістичних видів навчальних завдань, які забезпечують максимум можливостей для використання мови, що вивчається. Цей підхід вимагає відкритої атмосфери співпраці й активної участі учасників навчального процесу.

З аналізу науково-методичної та психолого-педагогічної літератури [4; 5; 6] можна визначити такі принципи комунікативно-орієнтованого навчання:

- стимуляція когнітивних процесів в учнів;
- активізація учасників процесу навчання;
- мотивація учнів до висловлювання власних думок, виявлення власних почуттів і використання власного досвіду;
- залучення до навчального процесу, який імітує або створює реальну комунікативну ситуацію;
- заохочення учнів брати на себе відповідальність за власне навчання й розвивати творчі вміння навчатися;
- учитель виконує різні ролі – інформанта (informer), консультанта (resource consultant), спостерігача (monitor) – на різних етапах уроку [2].

З позиції комунікативно орієнтованого підходу зміст навчання іноземної мови має відповідати таким принципам [1; 2; 3; 7]:

1. Орієнтація на особистість учня, що вимагає врахування:
  - контексту діяльності учня;
  - його життєвого досвіду;
  - сфери потреб, інтересів, бажань, схильностей;
  - світогляду;
  - емоційно-чуттєвої сфери;
  - статусу учня в колективі як особистості (для знаходження мовленнєвих партнерів, для призначення ведучого в групах тощо).

2. Мовленнєва спрямованість, за якою слід навчати спілкування через формування мовленнєвих навичок і вмінь, стимулюючи розумово-мовленнєву активність учнів за допомогою комунікативних завдань. При цьому слід пам'ятати, що спілкування само по собі не є тематичним – воно є змістовим: кожний предмет обговорення – це центр певного змістового поля, яке за своєю природою евристичне, як евристичне й саме спілкування. Важливу роль у дотриманні цього принципу відіграє і мовленнєвий характер уроку, що полягає:

- у постановці комунікативних завдань;
- у формах організації уроку;
- у мовленнєвій і немовленнєвій поведінці вчителя.

3. Ситуативність. Основою в комунікативно орієнтованому навчанні є ситуація. Тому ситуації слід постійно створювати, варіювати, вчити реагувати на них тощо. Під час спілкування можуть виникати різні ситуації, що залежить від самих людей, а не від місця, де вони спілкуються. Це зумовлено тим, що ситуація відображена в свідомості співрозмовників, тобто вони говорять з опорою на розумові образи. Передумовою для створення будь-якої ситуації є взаємини комунікантів, що зумовлюються їхнім соціальним статусом, діяльністю, досвідом і культурно-етичними критеріями. Взаємодія тих, хто спілкується, починається під час виконання якого-небудь завдання. З методичного погляду це означає, що вчитель має організовувати ситуації як діяльність, що складається з виконання завдань спілкування.

Ситуація характеризується динамічністю, тобто постійно змінюється разом із мовленнєвими діями і залежно від них. Кожна репліка просуває ситуацію. Зрозуміло, що навчальна ситуація може бути певною мірою статичною, тоді вона стає зафіксованою миттю розумово-мовленнєвого процесу. Мовленнєва діяльність, таким чином, – це нескінченна послідовність ситуацій.

4. Функціональність, що передбачає опору не на систему мови, а на систему мовленнєвих засобів, яка функціонує в процесі спілкування. Мовленнєві одиниці відрізняються від одиниць мови наявністю мовленнєвих функцій, які є основою організації навчального матеріалу. Функція мовленнєвої одиниці полягає у вміщенні в собі комунікативного завдання, яке мовець виконує за її допомогою. Слід розрізняти чотири рівні мовленнєвих одиниць:

- лексична одиниця (слово, сталий вираз);
- вільне словосполучення;
- фраза;
- позафразова єдність.

5. Новизна. Цей принцип має вирішальне значення для формування гнучкості навички. Продуктом принципу новизни в навчанні мови є інтерес до навчання, важливість якого важко переоцінити. Знання, засвоєні без інтересу, не забарвлені власним позитивним ставленням, не стають активним надбанням учня. Появі інтересу, його стійкості сприяє новизна матеріалу як за формою, так і за змістом. Принцип новизни також забезпечує нешаблонну організацію навчального процесу, різноманітність прийомів роботи, забезпечує розвиток мовленнєвого уміння, зокрема його динамічності, здібності перефразувати, ініціативності висловлювання, темпу мови й особливо розвиток стратегії та тактики комуніканта.

Основним принципом комунікативно орієнтовного навчання є мовна діяльність. Учні мають навчитися вирішувати реальні та нереальні завдання спільної діяльності за рахунок іноземної мови. Цей підхід становить собою реалізацію такого способу навчання англійської мови, за якого здійснюється систематизоване, співвідносне й упорядковане навчання мови як засобу спілкування в умовах модульованої мовної діяльності на уроках. Комунікативний підхід передбачає систему загальної діяльності; систему мовної діяльності; систему мовного спілкування (комунікації); систему власне самої англійської мови; системне співвідношення англійської та рідної мов; систему мовних механізмів (мовне сприйняття, мовна взаємодія); текст як систему мовних продуктів; систему структурно-мовних утворень (монолог, діалог, монолог у діалозі, різні типи мовних висловів та повідомлень); процес опанування іноземної мови; структуру мовної поведінки тих, хто навчається. У результаті такого підходу формується, реалізується та діє система вмінь володіння англійською мовою в навчальному процесі.

Знання принципів комунікативно орієнтованого навчання надає можливість вчителю краще організувати процес комунікативно орієнтованого навчання англійської мови. Саме комунікативний особистісно орієнтований підхід підвищує власну зацікавленість кожного учня у вивченні мови, адже отримані знання стають його особистим надбанням.

Слід відзначити, що процес навчання спілкування не може бути успішним без виконання як мовленнєвих вправ і завдань, так і мовних вправ (комунікативно спрямованих), які забезпечують умови формування мовних (лексичних і граматичних) навичок. У процесі виконання таких вправ учні оволодівають значенням, формою, функціями в мовленні мовних засобів, якими оволодівають, міцні та гнучкі лексичні та граматичні навички слугують засадами для формування мовленнєвих умінь. Можна виділити таку класифікацію вправ:

- респонсивні вправи (запитання-відповідь, вправи-репліки, умовна бесіда);

- ситуативні вправи (ситуації, що доповнюють; проблемні ситуації, уявні ситуації, рольові ситуації);
- репродуктивні вправи (переказ, скорочено-вибірковий переказ, інсценізація);
- описові вправи (описування елементарних зображень, фабульних сюжетів, статичних сюжетів, реальних об'єктів);
- дискусійні вправи (навчальна дискусія, коментування);
- ініціативні вправи (запитання учнів, прес-конференція, інтерв'ю).

Отже, знання сутності комунікативного підходу, а також реалізація принципів комунікативно орієнтованого навчання англійської мови уможливають вчителю формувати високий рівень мотивації учнів, їх пізнавальних інтересів і потреб розвитку мовних і мовленнєвих навичок у навчальній діяльності. За такого підходу в них з'явиться особистий інтерес до вивчення іноземної мови та вдосконалення знань з предмета. Це безумовно підвищить можливості учнів до аналізу й самостійного знаходження способів вирішення різноманітних ситуацій спілкування, що дозволить краще реалізовувати свій творчий потенціал у навчанні. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у продовженні дослідження й вивчення засобів реалізації комунікативно орієнтованого навчання іноземної мови.

Література:

1. Горелова Л. М. Використання Інтернет-ресурсів у навчанні іноземної мови для підвищення соціокультурної компетенції студентів / Л. М. Горелова // Наукові праці : наук.-метод. журнал. Сер. Педагогічні науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. – Т. 25. – Вип. 12. – С. 144-148.
2. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови (Communicative methods and materials) / перекл. і адапт. Л. В. Биркун. – Oxford : Oxford University Press, 1998. – 49 с.
3. Люта А. В. Сучасні методи вивчення іноземних мов / А. В. Люта // Держава та регіони. Сер.: Гуманітарні науки. – 2012. – № 2. – С. 98-106.
4. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 276 с.
5. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учебное пособие для студентов пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, Д. Е. Петров. – М. : Центр «Академия», 2001. – 272 с.
6. Репьев Ю. Г. Система интерактивного самообучения / Ю. Г. Репьев // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 11. – С. 18-23.
7. Maslyko E. A. Communicative English for Intensive Learning / E. A. Maslyko. – Minsk, 1989. – P. 240.

Костюченко К. Е.

СУТЬ И ПРИНЦИПЫ КОММУНИКАТИВНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

В статье акцентировано внимание на раскрытии сути коммуникативного подхода обучения и выделении принципов коммуникативно ориентированного обучения английскому языку. Автор считает, что целью коммуникативно ориентированного обучения иностранному языку должно быть не только формирование у учеников практического знания лексики и грамматике иностранного языка, а и развитие у них понимания того, как использовать данный язык для обмена мыслями в процессе общения.

Представлено следующие принципы коммуникативно ориентированного обучения английскому языку: стимуляция когнитивных процессов у учеников; активизация участников процесса обучения; мотивация учеников к выражению личных идей, проявления своих чувств, использование личного опыта; вовлечение в учебный процесс, который имитирует или создаёт

реальную коммуникативную ситуацию; поощрение учеников брать на себя ответственность за личное обучение и развивать свои творческие навыки учиться; исполнение учителем разных ролей на разных этапах урока.

Ключевые слова: коммуникативный подход, коммуникативно ориентированное обучение, учитель, ученики, знания, иностранный язык, языковая и разговорная деятельность, упражнения.

Kostjuchenko K. E.

ESSENCE AND PRINCIPLES OF THE COMMUNICATIVE ORIENTED EDUCATING TO ENGLISH

Attention on opening of essence of communicative approach of educating and selection of principles of the communicative-oriented educating to English is accented in the article. An author considers that by an aim of communicative-oriented educating to the foreign language it must be not only to form in students strong knowledge of vocabulary and grammar of foreign language, and to develop for them understanding that, how to use this language for an exchange by ideas in the process of communication.

Next principles of the communicative-oriented educating to English are presented: stimulation of thinking processes for students; activation of participants of process of educating; motivation of students to expression of the personal ideas, expressing of feeling, use of the personal experience; engaging in an educational process that imitates or creates the real communicative situation; to undertake encouragement of students responsibility for the personal educating and to develop the creative skills to study; a teacher carries out different roles in educating of students. Also realization of principles of the communicative-oriented educating will do possible to the teacher to form the high level of motivation of students, their cognitive interests and necessities of development for language and speech skills in educational activity. At such approach students will have personal interest in the study of foreign language and improvement of knowledge and promote their possibilities to the analysis and independent seeking of methods of decision in various situations of communication.

Key words: communicative approach, communicative-oriented educating, teacher, students, knowledge, foreign language, language and colloquial activity, exercises.

УДК 811. 161.2 2 243 26

Мартинович Н. М.*

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ МЕТОД У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ ДИТЯЧОЇ АУДИТОРІЇ

У статті висвітлено можливості аудіовізуального методу в процесі вивчення української мови як іноземної (далі – УМІ), зокрема в роботі з дітьми. Проаналізовано окремі відеофрагменти з метою перевірки доцільності їх включення (за змістом, ілюстративним матеріалом, характером мовлення) до переліку матеріалів, що рекомендуються для використання в дитячому курсі УМІ. З'ясовано першочергові завдання щодо створення якісних матеріалів з УМІ для формування науково-методичної основи використання аудіовізуального методу навчання.

Ключові слова: українська мова як іноземна, аудіовізуальний метод, відеоматеріали, дитяча аудиторія.

Стрімкий техногенний розвиток суспільства вніс корективи у всі сфери людської діяльності. Відчутні зміни відбулися і в освіті, з'явилися нові способи викладення матеріалу, стало можливим використання на уроках аудіо- та відеозаписів, що отримало назву аудіовізуального методу навчання. Така методика дозволяє продемонструвати реальні комунікативні ситуації та їхнє мовне відображення; забезпечує динамічність і різнобічність сприйняття мовного матеріалу; підвищує

*© Мартинович Н. М.